

РОЗДІЛ 2

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

УДК 378.147.091.33:004]:304

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-56-90-96

Василевська-Скупа Людмила Павлівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0002-1215-0351

Слободиська Олена Андріївна

аспірантка, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID (0000-0002-1989-7175)
helenamalena21@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. В статті висвітлено проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до здійснення соціокультурної діяльності засобами інноваційних технологій. Актуальність даного питання пов'язана із сучасними процесами глобалізації, утвердженням загальнолюдських, духовних та соціокультурних цінностей. У зв'язку з тим, що нині вітчизняна освіта орієнтована на входження у світовий інформаційно-освітній простір, зростають вимоги до впровадження ІКТ, зокрема веб-технологій для навчального процесу в мистецькій освіті ЗВО. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, як трансляторів культурних вітчизняних та світових цінностей до соціокультурної діяльності передбачає накопичення великого багажу знань про культуру інших країн, що сприятиме обміну досвідом та толерантному ставленню до їхньої культури та мистецтва. Глобальна комп'ютеризація всього людства в єдину інформаційну систему стає могутнім чинником розкриття творчих потенцій особистості, звільнивши її від рутинної, формально-допоміжної праці. З метою підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до соціокультурної діяльності важливим завданням мистецької освіти є пошук шляхів інноваційних освітніх методів, форм і технологій організації освітнього процесу, що сприятимуть розвитку емпатії, креативного мислення, запам'ятовуванню мистецьких особливостей різних країн та формуванню толерантного ставлення до них. Саме тому варто навчати студентів використовувати наступні інноваційні методи навчання: комікси, «Трикутник Уолта Діснея», «Артбук», настільні ігри, формат TED, ментальні мапи та квести. Застосування сучасних інноваційних технологій сприятиме зростанню творчого та інтелектуального потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва, продуктивній їх підготовці до соціокультурного розвитку підрастаючого покоління засобами світового та національного музичного мистецтва.

Ключові слова: майбутній учитель музичного мистецтва, мистецька освіта, соціокультурна компетентність, інноваційні технології.

1. ВСТУП

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні умови глобалізації, прагнення нашої незалежної демократичної держави стати повноправним членом європейської спільноти спонукають у суспільному бутті до утвердження соціокультурних, духовних та

загальнолюдських цінностей. Саме мистецтво як форма суспільної свідомості та сфера творчої людської діяльності виконує велику кількість функцій, зокрема: виховну, естетичну, світоглядну, суспільно-перетворювальну, соціокультурну. Тому актуалізується потреба в оновленні змісту та якості фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до здійснення соціокультурної діяльності в закладах загальної середньої освіти. Модернізація системи вищої мистецької освіти спрямовується на вирішення даної проблеми засобами інноваційних освітніх методів, форм і технологій вивчення мистецьких дисциплін. Актуальність цього завдання підвищується у зв'язку з переходом до нових стандартів навчання, що передбачають реалізацію принципу гуманізації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості студента, визнання її самобутності й самоцінності [2, с.6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему підвищення ефективності навчання й виховання засобами інноваційних технологій досліджували Ю.Бабанський, В.Бондар, С.Гончаренко, О.Падалка, О.Пехота, К.Платонов, Г.Селевко, С.Сисоева, М.Сорокін та ін. Використанню інноваційного підходу у підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності засобами ІКТ присвятили свої дослідження В.Биков, Р.Гуревич, М.Жалдак, М.Кадемія, В.Кремень, Н.Морзе, О.Спирін. Проблема використання інноваційних технологій в мистецькій освіті знаходилась в полі зору О.Бордюка, І.Горбунової, Л.Диса, С.Полозової, Ю.Рагса, Г.Тараєвої, О.Хорута та ін. Впровадження інноваційних методів в процес підготовки фахівців у мистецькій галузі розглядали вітчизняні науковці, такі як: О.Олексюк, О.Отіч, Г.Падалка, О.Щолокова та ін. Вітчизняна мистецька освіта має значні здобутки в галузі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва засобами інноваційних технологій. Цій галузі наукового пошуку присвятили дисертаційні дослідження А.Бондаренко, О.Бордюк, К.Завалко, Л.Кондрацька, В.Лабунець, В.Орлов, Г.Праслова, Т.Турчин та ін.

Так, модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами ефективного впровадження інноваційних технологій присвячено дослідження В.Лабунця. Особливості формування готовності майбутніх учителів музики в контексті педагогічної інноватики в теорії і практиці музичної освіти досліджувала К.Завалко. Інноваційним підходам до модернізації початкової музичної освіти в Україні присвятила дисертаційне дослідження Т.Турчин.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до здійснення соціокультурної діяльності засобами інноваційних технологій вимагає особливої уваги та наукового пошуку. Зокрема результати педагогічної практики засвідчують низку суперечностей між: потребою держави у готовності вчителів до соціокультурної діяльності та нерозробленістю інноваційних технологій їх підготовки; соціальною значимістю фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і рівнем їх практичної готовності до соціокультурного розвитку учнів. Потребують також розробки новітні інноваційні технології, які мало використовуються на уроках музичного мистецтва, а саме для ознайомлення з мистецькими особливостями різних країн, музичних жанрів та стилів музичного виконання.

Тому метою статті є теоретичне обґрунтування інноваційних технологій, що сприятимуть ефективній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до здійснення соціокультурної діяльності.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині мистецька освіта найбільшою мірою виконує роль не лише відтворення і примноження знання, але, насамперед, в умовах ЗВО готує вчителів музичного мистецтва втілювати в життя пріоритети моральності, високої культури, виконувати місію транслятора світових та національних культурних цінностей. У зв'язку з цим, особливо гостро постає питання оволодіння вчителем-музикантом соціокультурною компетентністю. Дане

поняття науковці розглядають як якісну характеристику особистості, що спирається на широкий спектр знань соціальних та культурних сфер життя, ціннісних орієнтацій; здатність та готовність до міжкультурної взаємодії, діалогу культур різних країн.

Сучасна система вітчизняної освіти орієнтована на входження у світовий інформаційно-освітній простір, тому в педагогічній практиці навчально-виховного процесу відбуваються суттєві зміни у змісті технологій навчання, які мають відповідати сьогоденним технічним можливостям та сприяти гармонійному входженню людини в інформаційне суспільство. Головна умова успіху інформатизації освіти - це нова позиція вчителя: знання прийомів роботи з новою комп'ютерною технікою й уміння ефективно використовувати ці знання для вирішення педагогічних завдань [3,с.214].

Нині стало аксіомою говорити про необхідні навички XXI століття: творчість, інноваційність, критичне мислення, інформаційна та медіаграмотність, гнучкість, ініціативність, лідерство, відповідальність. Це все переплітається з потребою інтегрованого знання, компетентнісними засадами сучасної освіти. Постійно оновлювана комп'ютеризація суспільства несе в собі величезний гуманістичний потенціал. Саме глобальна комп'ютеризація всього людства в єдину інформаційну систему стає могутнім чинником розкриття творчих потенцій особистості, звільнивши її від рутинної, формально-допоміжної праці [7].

Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає накопичення великого багажу знань про культуру інших країн, що дозволить вільно спілкуватись з іноземними колегами, обмінюватись досвідом та толерантно ставитися до їхньої культури та мистецтва. Зрозуміло, що з кожним роком зростає потреба у використанні ефективних інноваційних технологій, адже сучасне «покоління Z» вимагає до себе особливого підходу. З цією метою ми пропонували майбутнім учителям музичного мистецтва під час занять з навчальної дисципліни "Теорія та методика музичної освіти" опанувати, а потім використовувати в музично-педагогічній діяльності такі технології, як: "комікси", "Трикутник Уолта Діснея", "Артбук", настільні ігри, формат TED, ментальні мапи, квести, "Ярлики".

Відомо, що поняття "**комікс**" (від англ. *comic* – комедійний, смішний) – це послідовність малюнків, яка розкриває певну історію, розповідь. Цей вид графічного мистецтва дозволяє зробити уроки музичного мистецтва цікавими та захоплюючими, а запам'ятовування мистецьких особливостей різних країн, музичних жанрів та стилів виконання - легким та креативним. Наприклад, можна створити інформаційний плакат-комікс про кожну країну, вказавши основні мистецькі течії та культурні особливості, або декілька країн разом, показавши спільні та відмінні характеристики. Картинки можна малювати власноруч або створювати у спеціальних програмах, які значно полегшують та прискорюють процес створення коміксу (напр. "Storyboardthat").

Разом з тим, на уроках музичного мистецтва доцільним є використання методу, розробленого психологом Робертом Ділцом – "**Трикутник Уолта Діснея**". Його слід використовувати під час вивчення музичних стилів, аналізу образного змісту вокальних або хорових творів. Такий засіб сприятиме розвитку емпатії, креативного мислення учнів, вміння надати об'єктивну оцінку, сформуванню власну думку та вести дискусію. Готуючись до уроку вчитель має підготувати питання, наприклад: "Яким, на вашу думку, має бути ідеальний урок музичного мистецтва?", "Дайте оцінку виступу вокаліста", "Якими мають бути правила у хорі". У класі слід поділити учнів на групи по 3 людини, де кожен буде відповідно до карток ("Мрійник", "Реаліст", "Критик") відповідати на поставлене питання. Мрійник - пропонує найбільш неймовірні варіанти рішення, реаліст - коригує відповідь мрійника згідно обмежень реальності, критик - визначає цінність ідей та знаходить помилки запропонованих стратегій.

Водночас технологія «**Артбук**» – підходить для проектної роботи на уроках музичного мистецтва, де учні вчать досліджувати тему з різних точок зору, обґрунтовувати інформацію та вибирати ключові пункти, створювати мистецький продукт власних пошуків,

що потребує достатньо часу. Технологія використання даного методу базується на принципах підходу STEAM (комплексне вирішення проблем), використовуючи власний творчий потенціал учнів, практичні здібності, розвиваючи їхню силу волі, критичне мислення, гнучкість.

Сьогодні поширена концепція Game-based learning (з англ. «навчання на основі ігор»). Такий метод мотивує учнів тривалий час виконувати певні завдання, стимулює до активної взаємодії та розвиває вміння співпрацювати. Один з таких методів - **настільні ігри**. Для початку потрібно визначити тему, яка викликає труднощі у вивченні або запам'ятовуванні музичних понять, мети даної теми. У практиці Game-based learning гра повинна бути органічно пов'язаною з процесом навчання, тоді її мета стає ширшою і передбачає послідовне формування навичок та компетентностей. Варто зазначити, що більшість популярних настільних ігор доступні в мережі, тому їх доцільно брати за основу та впроваджувати з використанням гаджетів. Алгоритм використання настільних ігор передбачає використання засобів, завдяки яким можна втілити ідею та реалізувати мету. Допоміжними інструментами можуть слугувати: ігрове поле, фішки, картки, гральні кубики та ін. Для того, щоб виміряти результат навчання у формі гри студентам пропонували підлаштувати зміст завдань відповідно до кожного з етапів пізнавальної діяльності.

Світ змінюється динамічно, стрімко розвиваються різні канали комунікації, тому потрібно шукати способи зробити процес навчання учнів на уроках музичного мистецтва відповідним до сучасних вимог. Так, використання **формату TED-виступів** (аббревіатура від англ. "Technology Entertainment Design" – технології, розваги, проекти) – це щорічна конференція, що присвячена "ідеям, вартим поширення". На сайті TED сьогодні понад 10 млрд. людей переглянули відео-виступи спікерів. Важливим завданням вчителя на уроках музичного мистецтва є розвиток в учнів вміння публічного виконання музичних творів. Центральним елементом формату TED є безпосереднє єднання людей, виступи, які дають змогу відчути емоційність, ширість, відображають особистість, сповнені індивідуального сенсу, впевненості, оригінальності, захоплення. Тому мають бути влучно підібрані мультимедійні презентації, які б ілюстрували та характеризували вокальний або вокально-хоровий виступ.

Слід зазначити, що інформація, оформлена у вигляді логічних схем і алгоритмів краще відповідає структурі людського мислення – асоціативного, ієрархічного та візуального. Продуктивним інструментом для цього є **ментальні мапи** – це самостійно створені діаграми, на яких відображають слова, ідеї, завдання або інші елементи у логічному порядку, розташовані навколо основного слова або поняття. Ментальні мапи широко використовуються для: навчання, конспектування, підготовки матеріалу, рішення творчих завдань, мозкового штурму, презентації, планування та розробки проектів, перевірки вивченого матеріалу тощо. Таке узагальнення інформації у вигляді логічної схеми сприяє швидкому сприйманню, запам'ятовуванню та вивченню навчального матеріалу. Навички створення ментальних мап допомагають учням систематизувати знання та зробити процес навчання доступнішим та ефективним. Ментальні мапи можна також створювати використовуючи комп'ютерні технології – онлайн. Для цього існують такі веб-сервіси, як: Mindomo, Mapul.com, Mindmaster, Bubble.us, SpiderScribe.

Ефективним інформаційним засобом в процесі опанування музичної інформації є використання **квестів** (від англ. quest – пошук) – ігри, які передбачають послідовне виконання раніше підготовлених завдань, формують навички спілкування, лідерські уміння, здатність домовлятися та проявляти ініціативу. Квест-уроки стимулюють розвиток логічного мислення, привчають учнів розмірковувати над завданням, різнобічно оцінювати ситуацію та аналізувати інформацію з точки зору значущості, важливості та необхідності, а також дозволяє пов'язувати матеріал кількох предметів із залученням логіки та критичного мислення, дає можливість кожному учневі бути безпосереднім учасником навчального процесу.

Одним із популярних видів квестів є «**quest escape room**», що передбачає пошук виходу з одного чи кількох приміщень за допомогою захованих підказок. Його хронометраж залежить від складності завдання. Наприклад, учні мають вийти з приміщення класу, виконавши протягом однієї години ряд завдань з предмету або логічних завдань. Використовуючи інноваційні технології та гаджети, завдання можна зашифрувати у вигляді QR-кодів. Під час педагогічної практики на уроках музичного мистецтва студенти мали можливість ознайомити дітей з культурами різних країн, відповідно, кожна кімната для квесту була облаштована так, щоб максимально реалістично занурити учнів у атмосферу країни, що вивчалася. Для переходу між кімнатами найбільш влучним було завдання виконати музичний твір на основі характерних для певної культури жанрів або мовою даної країни.

Під час педагогічної практики студенти дійшли висновку, що одним з найцікавіших для учнів є **квест у реальності**, адже він гарантує повне занурення в образний зміст музичного твору, який базується на змісті відомих творів, книг, фільмів, опер. Різновидами квесту у реальності є «**Action quest**», який передбачає виконання активних дій для досягнення поставленої мети та «**Quest performance**» яскраве напів-театралізоване дійство, засноване на взаємодії команди гравців з акторами. Цікавим для учнів було те, що для виконання ролі театральних героїв були запрошені вчителі та школярі. Студенти-практиканти готували з учнями та вчителями новорічну сучасну казку "Рукавичка". Перш за все, для створення квесту необхідно було: визначити навчальні завдання, тему та тип квесту, сформулювати сюжет і завдання, виокремити та описати ролі учасників, об'єднати учнів у групи, розробити та створити додаткові документи та реквізит, розробити критерії оцінки діяльності учнів та ознайомити учнів з ними.

Також поширений формат **веб-квестів**, використання яких було доцільним та результативним на уроках музичного мистецтва. Цей різновид квестів навчає дітей працювати з інформацією, використовуючи різноманітні інформаційні ресурси, а також підвищує рівень інформаційної грамотності. Його застосування особливо виправдано у дистанційному та інклюзивному навчанні, оскільки дозволяє працювати з завданнями віддалено. Для спрощення підготовки веб-квестів варто використовувати сайти, формат яких дозволяє швидко робити публікації, а також налаштувати можливість комунікації груп та прив'язати до особистого блогу вчителя.

Зрозуміло, що ХХІ століття характеризується як час змін, розвитку і підтримки неформатності, впевненості та свободи, ми маємо більше інформації, більше вибору, а, отже, більше взаємодії з людьми різних національностей, що сповідують різні релігії, мають різні переконання, смаки та принципи. **Техніка «Ярлики»** має на меті сформувати емпатію та толерантність до представників різних соціальних та культурних груп шляхом моделювання міжособистісної взаємодії з ними. В рамках формування соціокультурної компетентності на уроках музичного мистецтва доцільним було ознайомлення з культурними особливостями різних народів, їхніми вподобаннями, поглядами на мистецькі явища. На основі відповідей учнів майбутні вчителі створили «емоційну вправу», яка дала можливість розглянути ставлення до людей з різними музичними смаками, відмінними від «загальноприйнятих» шляхом моделювання ситуацій в театрі, концертному залі тощо.

Слід зазначити, що після завершення педагогічної практики, експертна оцінка у складі вчителів та викладачів-методистів засвідчила позитивні результати в рівні підготовки майбутніх учителів до соціокультурної діяльності засобами інноваційних технологій. Студенти продемонстрували добрий рівень знань про культуру і мистецтво інших країн, їх національні традиції, що дозволяє толерантно й з повагою ставитись до народів світу. Відомо, що музичне мистецтво через емоційно-почуттєву сферу сприятиме формуванню емпатії студентів - умінню розуміти співрозмовника, поважати його художні смаки. Водночас була помітна зацікавленість учнів сучасними інноваційними технологіями, інтерес до мистецтва інших народів, до їх національних культурних особливостей.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, оволодіння інноваційними технологіями сприятиме творчому та інтелектуальному зростанню майбутніх учителів музичного мистецтва, підвищенню якості їх підготовки до здійснення соціокультурної діяльності, а саме залучення школярів до пізнання світового та національного музичного мистецтва, і на цій основі виховання людини культури, з високим рівнем національної свідомості, почуттям причетності до рідної держави та толерантним ставленням до духовних цінностей інших народів.

Подальшого наукового пошуку потребують питання підготовки майбутніх учителів до соціокультурної діяльності в процесі педагогічної практики; розвитку соціокультурної компетентності студентів засобами музичного мистецтва; використання цифрових технологій в галузі музичної освіти, вивчення світового досвіду соціокультурної діяльності засобами мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Василевська-Скупа Л. П. Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у мистецькій освіті / Інформаційно-комунікативні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, і перспективи. / Збірник наукових праць. Частина 1. / За редакцією М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД 2015. – С.122-125.
- [2] Гуревич Р. С. Інноваційні технології навчання в умовах інформаційної освіти / Р. С. Гуревич, М. М. Козяр, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко, за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. – Львів: ЛДУ БЖД, 2015. – 396 с.
- [3] Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. – Львів: ЛДУ БЖД, 2015. – 380 с.
- [4] Гуревич Р. С. Формування інформаційної культури майбутніх фахівців / Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. / Збірник наукових праць за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2009. – Вип.2. – Ч.2. – С. 13.
- [5] Зязюн І. А. Культурна парадигма в практиці гуманітаризації і гуманізації сучасної освіти / Культура політики в Україні у контексті світових трансформаційних процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12-13.12.2000). – К., 2001. – С. 40-43
- [6] Кравцова Н. Є. Модернізація сучасної музично-педагогічної освіти: перспективи, потреби / Сучасний контент професійного розвитку менеджерів освіти в умовах глобальних викликів і реформ [монографія]. – Миколаїв: вид. Ємельянова Т.В., 2017. – С. 111-128
- [7] Кремень В.Г. Інформаційне середовище як умова нового буття Інформаційно-комунікативні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, і перспективи. Збірник наукових праць. Частина 1. / За редакцією М. М. Козяра, Н.Г.Ничкало – Львів: ЛДУ БЖД, 2015. – С. 3-9.
- [8] Кушнір К. В. Використання музично-комп'ютерних технологій у процесі підготовки студентів мистецьких факультетів / Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 53 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін.. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – С. 124–127.

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART FOR SOCIO-CULTURAL ACTIVITY BY MEANS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Vasylevska-Skupa Liudmyla

PHD in Education, associate professor

Vinnitsia State Pedagogical University named M. Kotsiubynskiy, Vinnitsia, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-1215-0351

Slobodyska Olena

Graduate student Vinnitsia State Pedagogical University named M. Kotsiubynskiy,

Vinnitsia, Ukraine

ORCID ID (0000-0002-1989-7175)

helenamalena21@gmail.com

Annotation. In the article the problem of training of future musical art teachers for implementation sociocultural activity is covered by means of innovative technologies. The relevance of the matter (справа, питання) is connected with (related to) modern processes of globalization, the approval of universal, cultural and sociocultural wealths. In consequence of indigenous education is focus on occurrence into world information and education space, requirements are advancing to implementation of ICT, such as web-technologies for education process in art study of HEI. Accumulating of great amount of intercultural knowledge is important in training of future musical art teachers as translators of native and world cultural values. This will promote experience exchange and tolerant relational the culture and art. Global computerization of humanity into a single information system becomes a powerful source of personal creativity, freeing her from her formal, routine labor.

The important issue of art education is search of ways of innovative educational methods, forms and technology of the organization for educational process in training of future musical art teachers for implementation sociocultural activity. This method will contribute to the development of empathy, creative thinking of pupils, for better memorizing the artistic features of different countries and buildings tolerance in their relations with them. Therefore, students should be fought the usage of the following innovative teaching methods: comics, Walt Disney's Triangle, artbook, board games, TED format, mental maps, quests. Use of modern innovative technologies will promote growth of creative and intellectual potential of future teachers of musical art, their productive preparation to sociocultural development of younger generation by means of world and national musical art.

Key words: future musical art teacher, art study, sociocultural competence, innovative technologies.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Vasylevska-Skupa L. P. Use of information and communication technologies in art education / Information and communication technologies in modern education: experience, problems and perspectives. / Zbirnyk naukovykh prats. Chastyna 1. / Za redaktsiieiu M. M. Koziar, N. H. Nychkalo. – Lviv: LDU BZhD 2015. – P.122-125. (in Ukrainian)
- [2] Hurevych R. S. Information technologies for learning in information education / R. S. Hurevych, M. M. Koziar, M. Yu. Kademiia, L. S. Shevchenko, za red. chlen-kor. NAPN Ukrainy R. S. Hurevycha. – Lviv: LDU BZhD, 2015. – 396 p. (in Ukrainian)
- [3] Hurevych R. S. Information and communication technologies in the vocational training of future professionals / R. S. Hurevych, M. Yu. Kademiia, M. M. Koziar za red. chlen-kor. NAPN Ukrainy R. S. Hurevycha. – Lviv: LDU BZhD, 2015. – 380 p. (in Ukrainian)
- [4] Hurevych R. S. Creation of an information culture among future professionals / Information and communication technologies in modern education: experience, problems and perspectives. / Zbirnyk naukovykh prats za red. M. M. Koziar, N. H. Nychkalo. – Lviv: LDU BZhD, 2009. – Vyp.2. – Ch.2. – P. 13. (in Ukrainian)
- [5] Ziazun I. A. Cultural paradigm in the humanization of modern education / Cultural policies in Ukraine in the context of world transformational processes: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 12-13.12.2000). – K., 2001. – P. 40-43. (in Ukrainian)
- [6] Kravtsova N. Ye. Modernization of modern music and pedagogical education: prospects and needs / Modern content for professional development of education managers in the context of global challenges and reforms [monohrafiia]. – Mykolaiv: vyd. Yemelianova T.V., 2017. – P. 111-128. (in Ukrainian)
- [7] Kremen V.H. Information environment as a condition of a new being / Information and communication technologies in modern education: experience, problems and perspectives. / Zbirnyk naukovykh prats. Chastyna 1. / Za redaktsiieiu M. M. Koziar, N.H.Nychkalo – Lviv: LDU BZhD, 2015. – S. 3-9. (in Ukrainian)
- [8] Kushnir K. V. The use of music computer technology in the training of art students / Naukovi zapysky Vinnitskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Pedahohika i psykholohiia: Zb. nauk. prats. – Vypusk 53 / Redkol.: V.I. Shakhov (holova) ta in.. – Vinnitsia: TOV «Nilan-LTD», 2018. – P. 124–127. (in Ukrainian)